

BAŞA ÇIKMA DEĞERİ AÇISINDAN SABIR ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA

Yrd. Doç. Dr. Beyazıt Yaşar SEYHAN*

Öz

Bu çalışma nitel yöntem ile başa çıkma değeri açısından katılımcıların yaşadıkları ağır hayat olayları karşısında gösterilen sabırlarını anlamayı amaçlamaktadır. Araştırma yedi gönüllü katılımcı ile yapılmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış mülakat soru formu katılımcılara sorulmuştur. Kapalı kalan bazı yerlerin açığa kavuşması için mülakat formu dışında bazı sorular da sorulmuştur. Katılımcılar yaşadıkları zor ve ağır hayat olaylarını anlatarak bu sorulara içtenlikle cevap vermeleri sağlanmıştır. Katılımcılardan eşcinsellikle mücadele edenlerin hem dini hem ailevi-sosyal ortamlarından almaları gereken desteği almadıkları görülmüştür. Bu yüzden pasif sabırla yaşadıkları olaya olumsuz anlamda tahammül ettikleri anlaşılmıştır. Diğer katılımcılardan N.Ç., A.A. ve S.S. ise hem dini hem de ailevi-sosyal ortamların desteğini alarak yaşadıkları olaylarla aktif sabır göstererek yaşadıkları ağır ve zor olayın yerine başka şeylerle koyarak başa çıktıkları anlaşılmaktadır. Katılımcılar içinde yaş olarak en küçük olan ve babasını kaybetme acısını yeni yaşayan C.Ç.'ye gelince pasif sabır içinde olup geleceğe dair bir gayesi ve ümidi olmadığı için ona yaşadığı acıyı başka bir şeyle telafi edip aktif sabır içinde başa çıkması sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Başa Çıkma, Sabır, Aktif Sabır, Pasif Sabır, Nitel.

A QUALITATIVE STUDY ON PATIENCE IN TERMS OF COPING VALUE

Absract

This study aims to understand the patience of the participants who experinced a severe life events in terms of the coping value. Research was conducted with seven volunteers participants. In the study, semi-Structured interview questionnaire were asked to participants. Outside the interview form, some questions also asked for some issues remaining closed. The participants are provided to answer sincerely to the questions by explaining that they live in difficult and severe life events provided. The Participants who is coping with homosexulaty was found that they haven't got the support from their religion and family, social enviroment. So it is understood patiently passive that they have in a negative sense in what they had to endure. It is understood that other participants N.Ç., A. A. and S.S., having the support of both religious and family-social environment, is coping with heavy and difficult events with putting something else in active patience. Because she hasn't a goal for the future and hope C.C., the youngest participant and experiencing new pain of losing his father, is provided to cope with her pain in active patience by compensating his pain in something else.

Key Words: Coping, Patience, Active Patience, Passive Patience, Qualitative.

GİRİŞ

İnsanın dünya hayatında karşılaştığı bazı zor anları olabilir. Bu anlarda zorlukların üstesinden gelmek için her insan aynı şekilde karşılık veremeyebilir. Bu yüzden acı, yoksulluk, haksızlık gibi üzücü ve zor durumlar karşısında ses çıkarmadan bekleme veya bir şeyin akıbeti hakkında telaş göstermeden bekleme anlamına gelen (TDK, 1988) "sabır", her türlü zorluk, tehdit ve kayıp karşısında gönüllü bir şekilde dayanma, direnme, göğüs germe ve sonucu bekleme eğilimi olmakla birlikte duygusal, bilişsel ve davranışsal boyutları olan psikolojik bir süreçtir (Doğan, 2015). Söz konusu bu psikolojik süreçte sadece bir anı veya bir dönemi kapsayan kısa süreli (Schnitker, 2001) yönler olabilir ama sabrın tam anlamı ile olgunlaşması ve psikolojik direncin tamamlanması ise "uzun süreli" bir durumu göstermektedir (Lyons, 1991: 94; akt. Doğan, 2015: 82). Uzun süreli sabrı, Frankl'ın ifadesi ile hayata anlam katma mücadelesi olarak görürsek (2014), en ağır acı durumlarla karşılaşan birey, yaşadığı trajedinin

* Sivas Cumhuriyet Üniv. İlahiyat Fak. Felsefe ve Din Bil. Din Psikolojisi ABD. beyazit-seyhan@hotmail.com

üstesinden gelerek hayatı kendi içinde bulunduğu şartların gereğine göre yeniden düzenlemektir (Bahadır, 2000: 190-191). İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'de bu durum "güzel sabır" olarak da ifade edilir (Yusuf, 12: 18; 12: 83). Hz. Yakup'un oğullarının getirdiği haberi kabul etmeyip Allah'a veya kadere şikayet etmeyerek kabullenmesi ve akabinde oğullarını Mısır'a tekrar göndermesi Kur'an tarafından "sabr-ı cemil" diyerek anlatılır. Birçok tefsirde de "sabr-ı cemil" şikayet etmeyerek ihtiyar olunan sabır diye geçer (Çantay, 1996: 508; bkz. Bursevi, 2011; Zuhayli, 2005).

Modern çağda insanların sabra daha çok ihtiyacı olduğu görülmektedir. Zira son çeyrek asırda bazı sosyolog ve psikologlarca modern toplumun risk toplumu olduğu iddia edilmektedir. Batılı kâşifler tarafından kullanılan "risk" kavramı başlangıçta mekâna yönelik iken daha sonra bankacılık ve ekonomi alanı üzerinden zamana taşınmıştır (Giddens, 1999: 36). İlk defa da Beck tarafından özellikle soğuk savaş döneminden sonra -post-modern veya bilgi toplumu gibi adlandırmaların yanında- günümüz toplumu için "risk toplumu" kavramı kullanılmıştır (Beck, 1992). Birçok kolaylıklar ve yenilikler sunma iddiasında olan modernleşmenin sonucunda oluşan "Risk toplumu" geleneksel destek ağlarından kopan insanların yaşamlarını, sağlıklarını veya düzenlerini tehdit edecek tehlikelerle yüzleştiği bir yaşantıyı ifade eder. Yani Risk toplumu "güvensizleştirilmiş" bir toplumdur. Artık insanlar hiç ummadıkları kadar korkularla, adaletsizlikle, terörle, kazalarla, gevşeyen yüz yüze iletişimlerle başa çıkmak zorundadır. Böyle bir toplumda insanın başına gelebilecek her hangi bir olayın bireyi olumsuz etkileyeceği aşikârdır. Bu yüzden Guntrip'e göre modern bireylerde olağan gibi görünen birçok davranışın aslında "şizoid" belirtiler olduğu iddia edilebilir. Kopukluk, temassızlık, kendine yabancılaşma, her şeyin bulanık olması, her şeyin boş ve anlamsız görünmesi gibi şikâyetlerin hepsi çeşitli yönlerden bu ruhsal sıkıntıya işaret etmektedir (Sungur, 2013: 94). Söz konusu bu sıkıntılara depresyonik vakalar olarak bakılabilir ancak Guntrip depresyonun daha çok dışsal bir yapısının olduğunu vurgulayarak modern bireylerin sıkıntılarının içsel yönünün de olmasından dolayı "şizoid" kavramının bu duruma daha uygun olduğunu düşünmektedir (Guntrip, 2003). Risk toplumundaki bireyler artık eskisinden daha fazla danışmanlık ihtiyacı içinde olup sanki psikologlardan veya danışmanlardan yardım almadan hayatlarındaki rollerini ve görevlerini sürdüremeyecekleri düşüncesindedir. Modern zamanın getirdiği koşullar sonucunda ortaya çıkan fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar her geçen gün sağlığı bozulan bireylerin sayısını artırmaktadır (Karakurt, 2003).

Yukarıda anlatıldığı üzere "modern -veya post modern- risk toplumunda birey karşılaştığı zor olaylarla nasıl mücadele etmektedir"? sorusu birçok psikologu bu konuya yöneltmiştir. Batı literatüründe din psikolojisi sahasında "dini baş etme" veya "dini başa çıkma" kavramı bireylerin zor anlarında dinin veya maneviyatın nasıl kullanıldığını araştırmak için geliştirilmiştir (Pargament, 1999, 2000, 2001). Bu konuda 1966'da R. Lazarus'un "Psychological Stress and the Coping Proces" adlı eseri başa çıkma çalışmalarının öncüsü sayılır. 1970'li yıllardan bu yana da yurt dışında 250'nin üzerinde dini başa çıkma ile ilgili yapılmış çalışma vardır (Rosmarin ve diğ. 2009: 671; akt. Ayten, 2012: 20). Başa çıkma Lazarus ve Foklman'ın (1984: 90) tabiri ile bireyin zor zamanlarında anlam arayışıdır. "Başa çıkma" kavramı dini alana uyarlandığında bazı çalışmalarda dinin birey üzerinde sadece olumlu yönlerine değil aynı zaman da olumsuz yönlerine değinen başa çıkma biçimlerinin olduğu anlaşılmaktadır (Cirhinlioğlu, 2010: 124-125). Buna kısa bir örnek verilebilir: Birey hayatta karşılaştığı ağır bir olay için Allah'ın rahmetinin gereği kendisini uyardığını

düşünebilirken başka bir birey ise benzer olay için Allah'ın kendisine adaletsiz davrandığını düşünebilir.

Psikolojideki başa çıkma kavramının çok geniş bir yapıya sahip olduğunu dini başa çıkma boyutlarından anlayabiliriz. Bilimsel literatürde birçok başa çıkma çeşitleri ile birlikte olumlu, olumsuz veya karışık doğurguları kapsayan dini başa çıkma da bulunmaktadır (Cirhinlioğlu, 2010). Dini başa çıkma kavramının İslam dinindeki sabır kavramı ile yakın ilişkisinin olduğu söylenebilir. Ancak olumsuz dini başa¹ çıkmanın bazı örnekleri sabra değil sabırsızlığa işaret etmektedir. Sabrın zıt anlamı ise Kuran'da cezu/helu' kelimesi ile ifade edilir (İzutsu, 1997: 147; bkz. İbrahim, 14/21; Mearic, 7/20-21). Olumsuz dini başa çıkma boyutu dışındaki diğer dini başa çıkma boyutları sabırla yakından ilişkili olduğu düşünülebilir. Söz konusu dini başa çıkma süreçlerini sabır yeteneği ile birleştiren bireylerin umut, iyimserlik, şükür gibi kavramların yardımı sonucu psikolojik olarak daha iyi olacaklardır (Schnitker, 2010).

Sebat, azim, metanet, tahammül gibi kavramları bünyesinde toplayan (Doğan, 2014) sabrın psikolojik anlamda bazı çeşitli vardır. İlk olarak sabır, zaman bakımından ikiye ayrılır. Bunlardan birincisi, günlük hayatın yoğunluğu sonucu ortaya çıkıp etkisi uzun süre olmayan bireyi sadece kısa anda etkileyen sabır kısa süreli sabırdır. Birinden bir şeyin hemen yapılmasını istemek veya bir şey için beklemek kısa süreli sabırdır (Schnitker, 2010). İkincisi uzun süreli sabırdır ki, bireyin sıkıntılarla mücadelesi günlük değil bir ömür sürebilir. Kronik hastalıklar, sakatlıklar, maddi ve manevi kayıplar, bir yakının ölümü vb. gibi olaylara gösterilecek sabır aslında uzun süreli bir sabrı gerektirir (Hood, ve diğ., 2009).

Sabır fonksiyonel çeşitleri açısından da aktif ve pasif sabır olarak iki ayrılabilir. Pasif sabır tahammülü çağrıştırırken bu tür sabır davranışında bilişsel süreç durağandır. Tahammül aslında zorluklar karşısında gönüllü veya gönülsüz dayanma, zorluklara zoraki bir katlanma, psikolojik boyutu ile sıkıntıyı içeri atmak demektir. Bu açıdan tahammül etmek pasif sabırken zorlukları kabullendikten sonra onlara direnme, sorunları çözmeye girişme ise aktif sabırdır (Özdoğan, 2005, 2006). Aktif ve pasif sabra örnek olarak şunlar verilebilir: İnsanlar karşılaştıkları zorluklar karşısında yapacakları bir şeyin kalmadığını düşünüp olayı kabullenip bekleme konumundalar ise pasif sabır içinde yer alırlar. Ancak karşılaştıkları zorluğun üstesinden gelmek adına girişimde bulunur veya hayatındaki sıkıntıyı bir başka açıdan telafiye girişirse birey aktif sabır içindedir denilebilir.

Sabır kişilik yapısı ile de yakından ilişkilidir. Sabırlı bir insan deyince akla ilk gelen o bireyin olgun bir ahlaka sahip olduğu gelir. Psikolojide hangi tür kişilik özelliklerine sahip olanların daha sabırlı olup olmadığına dair yapılmış çalışmalar vardır (bkz. Baltaş ve Baltaş, 2001; Küçükcan ve Köse, 2006; Durna, 2004). Mesela, A tipi kişilik² özelliklerine daha yatkın olan

¹ Yabancı literatürde dini başa çıkma hem olumlu hem de olumsuz olduğu görülür. Olumlu/olumsuz dini başa çıkma kavramı din psikolojisine yabancı literatürden geçmiştir. Ancak olumsuz dini başa çıkma teolojik anlamda aslında "başta çıkamamaktır". Ancak Batı literatüründe "başta çıkamamak" diye bir kavram yoktur. Bu yüzden Türk-İslam/Anadolu kültürü açısından olumlu dini başa çıkma teolojik anlamda "sabır"; olumsuz dini başa çıkma ise "sabırsızlık" kavramı ile ifade edilebilir.

² A ve B tipi kişilik özellikleri ilk defa Friedman ve Rosenman tarafından gözlem sonucu ortaya atılmıştır (Moorhead ve Griffin, 1992; akt. Durna, 2004). A tipi kişilik özelliklerine sahip bireyler genellikle aceleci, kısa zamanda birden fazla işi yapmak isteyen, konuşurken acele eden, dostluk ve zevk verici işlerden uzak duran hayatı stres içinde geçiren, çok yavaş insanlara karşı aceleci olan, bir şeyin istenmesinde aceleci davranan kişilerdir (Durna, 2004).

bireylerin sabır, sebat düzeylerinin daha az olması beklenir. B tipi kişilik³ özelliklerine sahip bireylerin ise en beklenmedik olaylar karşısında ihtiyatlı davranıp sebat etmeleri beklenir (Baltaş ve Baltaş, 2001: 153; Tarhan, 1998: 45; Durna, 2004). Ancak bütün bireyleri kesin hatlar içinde A tipi veya B tipi kişilik diye ayırmak doğru değildir. Bazı bireyler bazı özelliklerinden dolayı A tipi kişilik özelliklerine daha yatkın olsa da bir olay karşısında B tipi kişilik özellikleri sergileyebilirler. Bireyin potansiyel anlamda taşıdığı kişilik yapısı aslında onun potansiyel sabırına işaret eder. Bu yüzden sabır kavramı çerçevesince A tipi kişilik özellikleri eğitim ile değiştirilebilir (Tarhan, 2007: 40).

Başa çıkma kavramı Batı kökenli, -ister dini ister seküler olsun- geniş kullanım alanlı ve modern bir kavram olduğu bilinen bir gerçektir. Pargament ve Brant (1998: 118) dinin başa çıkmada yaralı mı zararlı mı yoksa nötr olup olmadığını sorar ve cevap olarak hepsine evet der. Dindar bireyler ve dini cemaatler zihinsel ve duygusal problemlere karşı koruma sağlamaya çalıştıkları iddia edilse de dini inanç ve uygulamaların ruhsal sağlığı geliştirmeye ve sinirsel hastalıklara karşı koruma sağlayıp sağlamadıkları kesin değildir (Koenig, 2005: 43). Bu yüzden dini başa çıkma konusunda çok boyutlu olarak yararlı, zararlı ve karmaşık yapıları dini başa çıkma türleri geliştirilmiştir (Pargament ve Brant 1998: 119-122). Sabır kavramı ise başa çıkma kavramı kadar geniş bir kullanım alanı olmasa da Beck'in (1992) modern dönem için bahsettiği risk toplumundan daha eski ve insanlar tarafından daha bilinen bir kavramdır. Ayrıca sabır daha çok dini ve ahlaki kökenli bir kavramı çağrıştırmaktadır. İnsanlar arasında sıkıntılı bir olay için sabır tavsiye edilmesi bilindik bir olay iken başa çıkma yöntemlerini dile getirme ise daha ziyade ihtisas gerektiren bir durumdur. Bu açıdan bakıldığında sabır dini başa çıkma kavramının alt bir kavramı gibi durmaktadır.

Başa çıkma açısından sabır konusunu ele alan bu çalışmada din psikoloji açısından sabırın nasıl olduğunu katılımcıların sıkıntılı olaylarla başa çıkmada hayata ve olaya yükledikleri anlamlardan yola çıkarak teorik bölümde açıklanan sabır çeşitlerinin insan üzerindeki rolü anlamaya çalışılacaktır.

Yöntem

Başa çıkma değeri açısından sabır üzerine yapılan bu çalışmanın yöntemi nitel yöntemdir. Nitel yöntem bilimsel yöntemler içinde anlamacı/yorumlayıcı yöntem olarak bilinir (Suğur, 2012: 32 vd.). Başa çıkma değeri açısından sabır kavramını daha iyi ve teferruatlı anlamak için daha derin bir araştırmaya ihtiyaç vardır. Çalışmada araştırmaya katılanların algılarından hareketle ağır hayati olaylara karşı gösterilen sabırın anlamını yakalama ve aynı olayların çoklu yorumlarını görme imkânı veren nitel araştırma yöntemi (Yin, 2011) tercih edilmiştir. İnsanların karşılaştıkları ağır hayati olaylar karşısında ne yaşadıklarını ve nasıl bir duygu, düşünce içinde olduklarını anlamının en iyi yöntemi nitel yöntemdir. Ayrıca araştırmada nitel yöntemler içinde en sık kullanılan teknik olan mülakat tekniği kullanılmıştır. Mülakat tekniğinin çeşitleri vardır. Bunlardan biri ve bu araştırmada da kullanılan teknik ise yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Çünkü karmaşık duygusal sorunların ortaya çıkarılmasına yardımcı olması, istenilen bilginin eksiksiz olarak derinlemesine elde edilebilmesi, alınan cevaplara anında dönüt vermeye imkân sağlaması, anında değişebilen koşullara uyabilme esnekliğine sahip olması, soruların sayısı ve sırasını değiştirme serbestliği tanınması gibi özelliklerinden dolayı yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır

³ B tipi kişilik özellikleri ise A tipinin tam tersidir. Daha sabırlı, insanlara karşı hoş görülü, aceleci olmayan, stres içinde yaşamayan, kolay kolay sinirlenmeyen, kurallardan arınmış ve esnek kişilerdir (Durna, 2004).

(Ekiz, 2003; Çepni, 2005; Karasar, 2007). Ayrıca yaşam tecrübelerinin tanımını, tarifini sorguladığımız zaman örneğin acı kayıplarda olduğu gibi insanlar hikâyeye dönerler (Hurwitz, B., Greenhalgh, T., ve Skultans, V. 2004; akt. Eryücel, 2013: 255; 2013). Sabır kavramını anlamak için katılımcıların yaşam olaylarının anlatımları veya çözümleri "kişisel deneyim hikâyelerinin"dedir (Labov, 1972). Bu nedenle kişisel tecrübeler her zaman hikâyeye analizinin en yakın odak noktasıdır (Creswell, 1994; akt. Kuş, 2009). Çalışmada nitel araştırma modellerinden anlatı analizi (narrative analysis) modeli ve veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış mülakat tercih edilmiş ve yapılan mülakatların içerik analizleri araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Araştırmanın Problemleri

Araştırmanın problemi genel olarak, *başından önemli bir olay geçmiş bireylerin sabırları nasıldır?* Bireylerin sabır olgusunu anlamak için teorik kısımda ele alındığı üzere sabır çeşitleri açısından olaya yaklaşmak gerekecektir. Buna göre oluşturulan alt problemler ise şunlardır: *Bireyler olay anında yaşadıklarına karşı nasıl direnç göstermiştir ve şuanda da bu olaya karşı kendisini telafi edecek yöntemler bulmuş mudur? Birey sabrı sadece bir olay karşısında mı gösteriyor yani sıkıntıyı yaşayan birey sıkıntıyı telafi yerine olduğu gibi mi kabul ediyor? Yoksa insanlar sıkıntının yerine uzun vadede yeni şeyler koyarak mı sabır gösteriyor ya da sıkıntılı olayla başa çıkarak davranışsal sabır gösterilebiliyor mu?* Hayatımızda birçok zorlukla karşılaşabiliriz. Bu zorluklarla mücadele her insan için her zaman aynı değildir. Bazı insanların zorluklarla başa çıkması farklıdır. Bu zorluklarla mücadelede birey *pasif direniş içinde mi yoksa aktif direniş ile sabır etmektedir? Ayrıca bireylerin gelecekte karşılaşmaları muhtemel daha ağır hayat olayları ile şuan karşılaşmalar kendi potansiyel sabır veya dirençleri muhtemel olayları nasıl karşılayabileceklerdir? Kendilerinde potansiyel olarak sabır gücünün varlığını hissetmekte mi?*

Çalışma Grubu ve Özellikleri

Çalışma araştırmayı temsil ettiği düşünülen 17-46 yaş arası 7 gönüllü katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların hepsi araştırmacının titizlikle inceleyerek bulduğu ve olağan üstü hayat hikâyesine sahip kişilerdir. Çünkü çalışmada katılımcılarda aranan en temel kıstaslar kriz denilecek bir yaşam olayı ile karşılaşmış olmak veya yaşamlarında ağır ve derin hayal kırıklığı, hayatın anlamın kalıp kalmadığı ve bunu gönüllü olarak paylaşabilecek kişiler olmasıdır. Bu makalede bu altı katılımcıya sabırla ve yaşadıkları olayla ilgili çoğu açık uçlu olan sorular yöneltileceği bildirilerek içten gelerek cevaplamışlardır. Ancak araştırmada çeşitliliği sağlamak amacı ile katılımcıların yaşadıkları ağır veya derin hayat olaylarında çeşitliliğe dikkat edilmiştir.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmanın ilk amacı bireylerin sabırlarını anlamaya yönelik soru formu oluşturmaktır. Bu kapsamda öncelikle kısa ve uzun süreli veya aktif ve pasif sabrı anımsatan açık uçlu sorular ile katılımcıların kişilik yapısını belirleyen sorular oluşturulmuştur. Bu soruların yanında mülakat sırasında kendiliğinden ortaya çıkan sorular da yöneltilmiştir. Mülakatın başında katılımcılardan kendilerinin normal hayat hikâyelerini anlatmaları ve hayatlarında karşılaştıkları ağır ve derin hayal kırıklığı olan hadisesinden bahsetmeleri istenmiştir. Daha sonra katılımcılara daha önceden hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakat soru formundaki

sorular sorulmuştur. Yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile hazırlanan mülakat formundaki sorular üç bölüme ayrılabilir: Birinci bölümdeki sorular, katılımcıların ilk kez karşılaştıkları ağır ve zor hayat olayına karşı gösterdikleri tepkinin ve o andaki olayların içeriğinin ne olduğunu anlamaya yönelik sorulardır. Buna dair soru örnekleri şunlardır: *"Musibet anında gösterdiğiniz tepki nasıldı? İlk anda neler hissettiniz? Bela anında Allah'a bakışınız değişti mi? Musibet anında etrafa veya kendinize zarar verdiğiniz oldu mu? Bela gelmeden önce elinizden geleni yaptığınızı düşünür müsünüz? Yapmanız gereken neydi? Yoksa hata tamamen başkalarında mıydı sizce?"* İkinci bölümdeki sorular ise, katılımcıların yaşadıkları ağır olaydan önce ve sonra artık geleceğe nasıl baktıkları veya ağır vakanın üstesinden gelip gelemediklerine yani hayata bakış açıları ile ilgili sorular sorulmuştur. Bu bölüme dair soru örnekleri şunlardır: *"Geleceğe bakışınız artık nasıl? Neden? Uzun vadeli hedefleriniz var mı? Yoksa uzun vadeli hedef yapmak sizce artık anlamsız mı? Musibetten önce hayata bakış açınızla şimdi hayata bakış açınız nasıldır? Farklılık var mı? Varsa nelerdir?"* Üçüncü olarak katılımcıların genel olarak kişilik özelliklerinden bahsetmeleri istenmiştir. Mesela, *"Kişiliğinizi nasıl tanımlarsınız? Birinden bir şey yapılmasını istediğinizde hemen olmasını ister misiniz?"* Ayrıca katılımcıların kişiliklerinin tez canlı mı sıkılgan mı? Yoksa tahammülsüz mü hoşgörülü mü? Yoksa çabuk küsen veya çabuk darılan biri mi? olup olmadıkları da sorulmuştur.

Uygulama

Araştırmaya uygun olan katılımcıların bazılarında örneklem bulmada kullanılan kartopu yöntemi kullanılarak kişisel bağlantılar ile araştırmaya kazandırılırken bazı katılımcılara ise araştırmacının çabası sonucu ulaşılmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmenin başında her bir bireye görüşmenin kaydedilmesi konusunda bilgi ve izin alındı. Sadece iki katılımcı ses kaydını kabul etmedi. Söz konusu katılımcılar için mülakat tutanağı teferruatlı bir şekilde tutuldu. Gizliliği korumak için her bir katılımcıya yeni isim veya rumuz verildi. Görüşmeler katılımcılar ile birlikte belirlenen zaman ve mekânlarda (katılımcının iş yeri, evi veya dışarıda ortak bir mekânda) gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama bir saat sürmüştür. Ancak en az kırk beş dakika ve en fazla iki buçuk saat süren görüşmeler de olmuştur. Görüşme esnasında zaman zaman ilgili soruyu genişletme amacı ile açık uçlu "yan sorular" da kullanıldı. Ses kayıt cihazına kaydedilen görüşmelerin transkripsiyonu yapılarak ilgili yerler yazıya geçirildi. Öncelikle soruların hangi amaca yönelik olduğunu belirlemek için kategoriler oluşturuldu. Buna göre soru kategorilerinin ilki hedefi yaşanan olay anındaki ilk tepkiyi anlamaya yöneliktir. İkinci kategorideki sorular ise olaydan sonraki dönemde olayın birey üzerinde bıraktığı etkinin değişip değişmediği ve bireyin olayın üstesinden gelip gelmediğini anlamaya yöneliktir. Üçüncü kategorideki sorular ise bireyin genel olarak sabır açısından nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu anlamaya çalışan sorulardır. İlk analizler tekrar tekrar okunarak yorumlandı ve notlar alınarak tespit edildi. Bütün katılımcıların her bir kategorideki her soruya verdikleri cevaplar araştırmacı tarafından ana hatları ile belirlenmiştir. Böylece içerik analizi ile sabır kavramı anlaşılmasına çalışılmıştır.

Bulgular

Katılımcılara yöneltile sorular sorulmadan önce katılımcıların sosyo-demografik değişkenleri ve yaşadıkları ağır olayların mahiyetinin ne olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda katılımcıların sosyo-demografik değişken özellikleri ile yaşadıkları olayların mahiyeti hakkında bilgiler aşağıda verilmiştir:

1. Katılımcı (Güldüren Dost- G.D.): 23 yaşında, Kayserili, babası işçi emeklisi, fakir ve üç çocuklu bir ailenin tek erkek çocuğudur. X İlahiyat fakültesinde 3. sınıf öğrencisidir. Yaşadığı ve hala yaşamakta olduğu sıkıntı kendini erkek hissiyatında hissedememesidir yani eş cinsel erkektir. Eş cinsel olduğunu askeri lisenin erkek yurdunda kalırken buluş çağına erdikten sonra fark etmeye başlamıştır. Kendisinin anlatımına göre çocukluğunda bile çok kibar ve nazik bir özelliğe sahip olan G.D. askeri liseye gitmeyi istemediği halde ailesinin zorlaması ile gitmiştir. Yurt ortamında diğer erkekler gibi olmadığını fark eden bazı öğrenciler tarafından kendine sarkıntılık edilmeye çalışmış ve hatta bir tanesi G.D.'yi dudağından öpmek istemiştir. Lise ikinci sınıfta iki kez intihara kalkışmış ve birinci intihardan arkadaşı diğerinden ise yurt görevlileri kurtarmıştır. Hala hissiyatının erkek olamamasından muzdarip olan ve şimdiye kadar hiç bir erkekle eş cinsel ilişki yaşamadığını belirten G.D. eş cinsel olmaktan dolayı psikolojik sıkıntılar çektiğini söylemektedir.

2. Katılımcı (Bıyıklı Erkek- B.E.): 22 yaşında Adıyamanlı, babası imam, fakir ve dört çocuklu ailenin ikinci çocuğudur. Y İlahiyat fakültesinde 3. sınıf öğrencisidir. Yaşadığı ve yaşamakta olduğu sıkıntı eş cinsel erkek olması ve çocukluğunda uğradığı tecavüz yüzünden AİDS hastalığına yakalanmasıdır. Beş yaşındayken iki amcası ve bir halaoğlu tarafından bir yıldan fazla çeşitli aralıklarla tecavüze uğrayan B. E. bir yıl önce AİDS hastalığının taşıyıcısı olduğunu anlamıştır. Doktorun ifadesine göre bu hastalık yaklaşık 15 sene öncesinden bu yana vücudunda olan bir hastalıkmiş. Babası ve babaannesinden çocukluğundan bu yana zulüm gördüğünü söyleyen B.E. buluş çağına girince kaldığı İ.H.L yurdunda eş cinsel olduğunu fark eder. Yurtta ilaç alıp intihar etme girişimleri olan B.E.'nin en büyük arzusu bıyıklı bir erkek olmaktır.

3. Katılımcı (Narin Çiçek- N.Ç.): 31 yaşında, Osmaniyeli, babası emekli memur, orta düzey ve üç kardeşli ailenin ikinci kızıdır. İlkokul birinci sınıfı bitirdikten sonra gözünden ameliyat olmuştur. Kobay olarak kullanıldığını belirten N.Ç. sekiz yaşından itibaren gözlerini kaybetmiştir. Göz ameliyatına doktorun kendisi yerine asistanları girmiş ve ameliyatı onlar yapmıştır. Bu durumu savunan doktor asistanların başka türlü yetişemeyeceğini belirtmiştir. Bebeklikte göz tansiyonu oluşmuş ama gözünde ciddi bir kayıp söz konusu değilken ameliyat sonrası gözü tamamen kapanmıştır. Eğitim öğretimine annesinin desteği ile devam eden N. Ç. üç yıl önce çalışıp KPSS'de yüksek bir not alarak devlet memuru olmuş ve şuan ikinci fakülteyi okumaktadır. Eğitim öğretimine en büyük desteği veren annesi ise üç ay önce kansere yakalanmış ve annesi şuan yatalaktır.

4. Katılımcı (İşçi Adam- İ.A.): 37 yaşında, Sivashlı, babası çiftçi, kendisi inşaat işçisi, fakir ve üç çocuklu bir aile babasıdır. Geçimini inşaatlarda çalışarak elde eden İ. A. son inşaat işinde Kasım 2013'te ikinci katta aşağıya düşerek kuyruk sokumu incinir ve iki ayağı tutmaz sakat kalır. Sakat kalmasındaki en büyük etken hastaneye taşırılarken iş arkadaşlarının yanlış müdahalesidir. Çünkü ambulansı beklemeden kendi imkânları ile bir arabanın bagajında hastaneye taşınmıştır. Şuan yatağa bağlı sadece belinden yukarısında sinir sistemi çalışmaktadır. Geçimlerini bakım parası ile sürdürmektedir. Üç çocuğu olan İ. A.'nın herhangi bir sigortadan emekliliği bulunmamaktadır.

5. Katılımcı (Süper Sevimli- S.S.): 33 yaşında, Yozgatlı, babası emekli, üç kardeşin en büyüğü, orta düzey gelire sahip olan akraba evliliği yapmış bir ailenin işsiz erkek çocuğudur. 19 yaşına kadar yürüyen S.S. bir gün top oynarken ayaklarında bir problem olduğunu fark ediyor ve o anda yürüme sıkıntısı çekiyor. Doktora gittikten sonra kalçada tümör çıkmış ve

bacaklara giden bütün sinir sistemini rahatsız etmeye başlamış. Doktorun yanlış teşhisi ile ameliyata alınmış hâlbuki ozon tedavisi ile tümör temizlenebilirmiş. Ameliyat sonucu tümör alınmış ancak geç kalındığından dolayı bacaklarda sinirler yok olmuş. S.S. çok nadir görülen genetik olan böyle bir hastalığın çıkma nedeni olarak akraba evliliğini söylüyor.

6. Katılımcı (Akasya A. - A.A.): 46 yaşında, Kayserili, akademisyen, üst düzey gelire sahip iki çocuklu bir aile babasıdır. Yaşadığı sıkıntı oğlunun akalazyaya yani milyonda dört olarak görülen sindirim sistemi hastalığıdır. Bu hastalık yemek borusundan mideye katı veya sıvı bir yiyeceğin geçememesi şeklinde tanımlanmaktadır. Dört yıl boyunca çektiği hastalıktan geçen sene ameliyat olan çocuğu artık eskisi kadar olmasa da iyileşme sürecine girmiştir. A.A.'ya göre çocuğunda böyle bir hastalığın çıkma nedeni hususunda doktorlar herhangi bir biyolojik neden göstermemişlerdir.

7. Katılımcı (Canlı Çiçek- C.Ç.): 17 yaşında, Sivaslı, beş kişilik fakir bir ailenin kızıdır. Çok yakın zamanda babası vefat etmiştir. Babasının hastalığı kader-i ilahi ama ölmesine neden olanlar doktorlardır. C.Ç.'ye göre doktorların yanlış teşhisi vardır. Evlerinin geçimi sadece babasının emekli aylığıdır. Genç yaşta babasını kaybetmenin acısını yaşayan C.Ç. kendisine göre başına gelen en ağır olayı yaşamıştır.

Katılımcıların bu genel özellikleri ve yaşadıkları olaylar tespit edildikten sonra sabır kavramını anlamak için gerekli sorular sorulmuştur. Araştırmanın yöntem kısmında da belirtildiği üzere sorular üç ana kategoriye ayırarak katılımcıların verdikleri cevaplar aşağıda verilecektir.

1. Musibet anında neler yaşandığına dair anlamlandırmalar: Bu kategori altında sorulan bazı sorular şunlardır: *"Musibet anında gösterdiğiniz tepki nasıldı? İlk anda neler hissettiniz? Bela anında Allah'a bakışınız değişti mi? Musibet anında etrafa veya kendinize zarar verdiğiniz oldu mu? Bela gelmeden önce elinizden geleni yaptığınızı düşünüür müsünüz? Yapmanız gereken neydi? Yoksa hata tamamen başkalarında mıydı sizce?"* bu sorulara katılımlar tarafından verilen cevap şunlardır:

1. Katılımcı (Güldüren Dost- G.D.): *"Eş cinsel olduğumu lise birinci sınıfta askeri yurt yıllarımda anlamaya başladım. Diğer erkeklerden farklı bir cinsel bedenim olduğunu gördüm. Başlangıçta çok fazla takıntım olmadı ancak diğer bazı öğrenciler tarafından kibarlığım alay konusu olmaya başlayınca ve bir öğrenci tarafından dudaktan öpülmeye çalışınca bir şeylerin ters gittiğini anlamaya başladım.... İki sefer intihar girişimim oldu. Hayat artık çekilmez olunca yurdun üst katından aşağıya atlamaya karar vermiştim. Birincisinden arkadaşım son anda atlarken beni çaktı. Diğerinde de çok fazla ilaç içmiştim. İlaçlar beni sersemletince hastaneye kaldırdılar. Midemi yıkadılar. Eş cinsel olduğumu yavaş yavaş öğrenince neden ben niye ben diye bağırıp çağırılmaları çok oldu. Allah'a sitemim de oldu. Şuan bile canımı Allah alsada kurtulsam dediğim olmuştur.... Bu eşcinsel durumun sorumlusu olarak ailemi görüyorum. Çünkü onlar beni askeri liseye zorla göndermeselerdi ne intihar ederdim ne de eş cinsellikle mücadelede yalnız kalmazdım. Şuan aileme eskisi kadar kızgın değilim ama bir şey istediğimde onların hemen yapmasını isterim. Onlar da bunu bildikleri için artık benim sözümü ikiletmezler."*

2. Katılımcı (Bıyıklı Erkek- B.E.): *"Beş yaşında halaoğlum ve iki amcam tarafından tecavüze uğradığımı hatırlıyorum. Yaklaşık bir yıldan fazla ve birçok kez tecavüz ettiler. İlk önce kendi*

organlarını ellersem kola çikolata vs. şeyler alırız diyerek başladılar cinsel tacize... Beni genellikle köydeki cami minaresinin arkasında kullanılmayan kuytu bir odasında bana tecavüz ederlerdi anal da oral da. Bu tecavüz anında ne hissettiğimi söylemeniz anlatamam çünkü canım çok yandı. Bu yüzden camiye gitmekten çocukluğumda nefret etmeye başladım. Camiler bana itici geliyordu. Babam askerdeyken tecavüz eden amcalarım aslında annemden öç alıyorlardı. Amcalarım arkasında babaannem vardı. Çünkü babaannem babamın annemle evlenmesini istememişti. Dedemin zoru ile annemi babama almışlardı. Annem sülalemizin en güzel ve yetenekli kızıymış. Babaannem onu hem kıskanmış hem de dedemin sülalesinden kız almak istemezmiş. Babaannem bana tecavüz ettiklerini biliyordu... Babaannem anneme her türlü eziyet ettirirdi. Babam askerdeyken annem eski köy evindeki banyoya girdiğinde amcalarımı çağırır ve banyo kapısının deliğinden anneme bakmalarına göz yumardı kendisi de evden dışarı çıkardı. Bana işkence olsun diye de anlatırlardı. Bir gün evdeyken annem yokken babaannem de yanımdayken beni kandırarak yine götürmeye gelmişlerdi. Ben de ağlamaya başladım. Ben gene tecavüze edildikten sonra geldim babaanneme söyledim. Bana inanmadı benim vücuduma baktı vücudumdaki kızarıklık ve kanamaları görünce de bana "sen onları ayartmışsındır sen utanmıyor musun onları baştan çıkarmaya" dedi ve kalktı ikinci namazı kılmaya gitti o andan itibaren de namazdan nefret etmeye başladım. Lise yıllarında İHL yurdunda kalırken diğer erkeklerden farklı bir cinsel hayatımın olduğunu fark ettim. Okul birincisiydim siyaset bilimi veya psikoloji okumayı çok isterdim ama ilahiyata gelince bu eş cinsel duygularım biter diye düşündüm. Hiç de düşündüğüm gibi ilahiyat değilmiş. Daha sonra lise son sınıfta psikiyatriste gittim. Doktor bende cinsel anlamda hormon bozukluğumun olduğunu dile getirince çok zoruma gitti. Neden ben diye çok sorguladım Allah'ı da kaderi de eş cinselliği Allah'ın bana cezası olarak görmeye başladım... Şu ana kadar 5-6 kez intihar teşebbüsüm oldu... Üniversiteye kadar yaşadıklarımın kendimi hiç sorumlu tutmuyorum... Sağlam bir babam olsaydı bunlar yaşanmazdı... yani babam bana hiç oğlum demedi. Dışarıda melek içeride şeytan olan imam bir babam var. Bana tecavüz edenleri suçlarım ama daha çok da babamı suçlarım. Babam annemi hep döver ve bir şey olsa onu suçlar annemi döverken ben de hep araya girerdim ama beni de döverdi duvardan duvara atıldığımı bilirim. Üniversiteye geldiğimde ise yanlış eş cinsel ilişkilerim yanlış diyaloglar oldu maalesef... buna çok pişmanım.. ayrıca ilahiyata gelmem de belki yanlıştı ama ilahiyata gelmesem inancım olmazdı diye düşünürüm.."

3. Katılımcı (Narin Çiçek- N.Ç.): *"Ben bebekken doğuştan göz tansiyonu olmuşum. Yedi sekiz yaşında ilkokulu bitirince gözümde görme kayıpları ilerledi. Bunun üzerine tavsiye için Ankara Göz Bankasına ameliyat için gittik. Oradaki prof. ameliyata kendisi gireceğine dair imzası olduğu halde asistanlarına ameliyatı bırakmış asistanları için beni kobay olarak kullanmış... gözlerim kör olduğunda çocukluk hissi hiç hatırlamıyorum ne hissettiğimi ancak sonraları büyük hayal kırıklığı yaşadım... doktoru şikayet etmedik Allah'ından bulsun.. bu başıma gelenler bir takdir-i ilahi ama ben suçlu olarak doktoru görüyorum. En azından kendi de asistanları ile ameliyata girebilirdi. Doktora hakkımı helal etmiyorum. Beşer zulmeder kader adalet eder".*

4. Katılımcı (İşçi Adam- İ.A.): *"Ben inşaatlarda çalışan sigortasız işçiydim. Abimlerle inşaatta iş bulursak giderdim. Zara'nın bir köyünde iş bulduk. İkinci katın beton tablasını atarken benle beraber çalışan birkaç kişi inşaatın tablası çökünce düştük. Diğerlerinde bir şey olmamış ancak ben belimin tam da kuyruk kemiğinin üzerine düşmüşüm... belim diye bağırışım... o anda beni yerimden kaldırarak kartal taksiye atmışlar ben hala baygınım.."*

halbuki ambulansı bekleyip bana dokunmasalardı sakat kalmazmışım. Ancak arkadaşlarım kötü niyetli değildi. Ambulansın gelmesini beklemek yerine hemen hastaneye götürüldüm demişler yarı yolda da ambulans gelmiş beni hastaneye ambulans götürmüş.. Doktorlar hastanın yerinden kimildatılması sonucu bacaklara giden sinir sistemi daha kötü olmuş dediler... başlangıçta üzülürdüm hatta ağladım ama çok kısa süre içinde toparlandım bu onlarda da bir hayır var dedim belki daha beter de olabilirdi... hastanede bitkisel hayata girenleri görünce çok şükür dedim... bu olanlar tamamen kader-i ilahi arkadaşlarıma kızgın değilim.. bu konuda ihmal varsa ben kendimde buluyorum daha dikkatli olabilirdim ama takdir işte..şuan yatalak bir haldeyim ama gene de çok şükür diyorum..."

5. Katılımcı (Süper Sevimli- S.S.): *"19 yaşına kadar hiç bir şeyim yoktu yani 2000'li yıllara kadar ancak 2001 martta top oynarken bacaklarımda bir şeyler hissettim bir anda yere düştüğümü hatırlıyorum. doktora gittiğimizde olayın milyon bir görülen genetik rahatsızlık sonucu olduğunu öğrendim. Annemle babam akraba evliliği sonucu böyle bir şey çıkarmış. Kalçada tümör oluşmuş ve bacaklarda tüm sinir sistemini kitlemiş... Nisanda ameliyata alacaklardı... ancak ailevi bazı maddi sıkıntılardan dolayı temmuzda oldum.. doktor bunu sadece tedavisi ameliyat dedi halbuki babam beni başka doktora götürseymiş ozon tedavi ile yürüyebilirmişim... yürüyemeyeceğimi öğrendiğimde fiziksel bir tepkim olmadı etrafa veya kendime bir zarar vermedim ancak aileme küsmedim ama darıldım ve doktora da kızgındım... bu bela gelmeden önce keşke bir başka doktora daha gitseydim dediğim oldu ama maddi imkanlar da bir yanda tabii.. takdir-i ilahi bunda da bir hayır var.."*

6. Katılımcı (Akasya A.- A.A.): *"dört yıl önce oğlumda aklazya hastalığı yani sindirim sistemi rahatsızlığı çıktığını duydum. Başımından kaynar sular döküldü. etrafa veya kendime bir zararım olmadı ama başlangıçta bir şok geçirdim... daha sonra zamanla kabullendim.. aklazya sıvı veya katı herhangi bir yiyeceğin yemek borusundan geçip mideye gitmemesiymiş.. uzun süren tedavi sonucu Kayseri'de en sonunda ameliyat oldu.. şimdi biraz daha iyi eskisi gibi değil.. bu hastalık akraba evliliği veya başka bir şey sonucu değilmiş.. bu milyonda dört görülebilecek bir hastalıkmış.. kimseye suç bulmuyorum.. bu tamamen takdir-i ilahidir diyorum... Allah'ın verdiğiğine yine de şükrediyorum buna razıyım".*

7. Katılımcı (Canlı Çiçek- C.Ç.): *"Babamın öldüğünü görünce boşluğa düşmüş gibi oldum. Sadece ağladım.. bu musibet niye bana diye çok düşündüm ama yapacak bir şey yok.. bir kızın başına gelebilecek bence en ağır şeylerden biri... İnsan yaşanan acı aradan ne kadar zaman geçerse geçsin yaşadığı anı ve üzüntüyü hep içinde yaşıyor... Babam için biz ailecek elimizden geleni yaptık defalarca hastaneye götürdük yanlış teşhis koymuşlar yanlış tedavi etmişler kaderin önüne geçilmez ama bir suçlu bulursak tek suçlu doktorlar."*

2. Musibet öncesi ve sonrasına dair anlamlandırmalar: Bu kategoride katılımcılara yöneltilen sorular şunlardır: *"Geleceğe bakışınız artık nasıl? Uzun vadeli hedefleriniz var mı? Yoksa uzun vadeli hedef yapmak sizce artık anlamsız mı? Musibetten önce hayata bakış açınızla şimdi hayata bakış açınız nasıldır? Farklılık var mı? Varsa nelerdir? Geçmişte bazı olaylara karşı daha sabırlı olsaydım farklı sonuçlar elde ederim dediğiniz oldu mu? Oldu ise bunlar nelerdir? Bela anında dini düşünceler ile şimdiki dini düşünceleriniz nasıldır? Allah'a bakışınız değişti mi? Dini düşünce açısından neler hissettiniz? Hiç düşündünüz mü, hayatta yaşadığınız ağır olaydan daha kötü neler olabilir?"* bu sorulara katılımcılar tarafından verilen cevaplar şunlardır:

1. Katılımcı (Güldüren Dost- G.D.): *"Geleceğe bakışım kalmadı bazen diyorum Allah'ım bu benim kaldıramayacağım bir yük ise günaha batmadan canımı al da huzuruna temiz çıkayım. Geçenlerde bir İslam âliminin kitabında doğuştan eşcinsel olup günaha dalmayanlar şehitlerle siddiklerle haşrolur yazısını gördüm. Bu beni çok mutlu etti... eskiden okuyup aileme layık bir evlat olacağım onları rahat yaşatacağım diye düşünürken eşcinsel olduğumu öğrenince artık biraz daha bencilim. Artık biraz daha kendimi düşünüyorum. Ailem de bunun farkında biran evvel farabi ile memleketime okumak istiyorum. İnsanlarla fazla muhatap olmak biraz zor artık benim için. Ancak çift cinsiyetli olmanın yararlarını da fark ettim mesela birçok erkeğin yapamadığı ince kas işlerini yapıyorum. Arap makamında çok güzel Kuran okuduğumu gördüm. Çok güzel enstriümanlar çalabildiğimi fark ettim... Geçmişte âşık olduğum birisi vardı o da bana meyil etti ama o eşcinsel değildi onunla biraz yakınlaştık ama cinsel yaşantı olmadı sadece duygusal şeyler oldu şimdi keşke olmasaydı diyorum ve ondan artık nefret ediyorum çünkü o eşcinsel değildi ve benle sanki kobay olarak kullandı gibi geldi... Birisi ile evlensem onu umutlu edemeyeceğim korkusu var...bir kanser vakası olsaydım gideceğim yer belli der Allah'a daha yakın olurum ama yaşayabileceğim en ağır vaka benim için eşcinsellik.. dış boyutumda annemi babamı kardeşimi kaybetmek de benim için büyük bir olay çünkü eşcinsel olduğumu bir tek onlar biliyor aileme birşey olmasını düşünmek bile istemem eşcinsellik ise benim kendi iç boyutumda."*

2. Katılımcı (Bıyıklı Erkek- B.E.): *"Geleceğe dair çok umutlarım var ama yaşadığım olaydan dolayı umutsuzum. Büyük hedeflerim hayallerim var mesela iyi bir akademisyen olmak veya iyi bir baba olmak özellikle bıyıklı bir baba.. Lise yıllarında çok çalışkan ve örnek bir öğrenci olarak gösterilirdim... Okul birinciliğim vardı onun için çok daha iyi bölümlere gelebilirdim ama olmadı... evlilik konusunda da karamsarım.. bıyıklı olursam sanki kendimi güçlü hissedirim kimse bana zarar vermez... eş cinsel olduğumu öğrendiğimde arkadaş çevrem hiç yoktu şimdi ise hiç takmıyorum... geçmişte bazı yaptıklarımın pişmanım bunlardan biri lise yıllarımda iri yarı bir arkadaş vardı herkes ondan korkardı ama ben ona güvendim yaşadıklarımı anlattım buna pişmanım bir de ilahiyat yıllarında birisi ile ilişki yaşadım bundan çok pişmanım şimdiki aklım olsaydı böyle bir şey yapmazdım çok öğreniyorum... Eşcinsellikten kurtulma inancımın zayıf olduğunu düşünüyorum ama gözü kulağı olmayan bir insanı gördüğümde çok ama çok üzülüyorum onları görünce yine de şükrediyorum onlar gibi olmayı istemem..."*

3. Katılımcı (Narin Çiçek- N.Ç.): *"Geleceğe karşı yine de ümitliyim... benim gözüme kast edenleri Allah'a havale ediyorum... Gözüm görmüyor ama aklım yerinde çok şükür... dini düşüncelerim gittikçe arttığını hissediyorum. Hayatta hedeflerim şimdi kısa vadede sadece annemin iyileşmesidir. Annem benim okumama her şeyime yardımcıydı onu kaybetmek beni üzer ama her şey takdir-i ilahi... ben insanları anlamakta zorlanıyorum gözüm kör olmasına rağmen hayata tutundum ama en ufak şeyde psikiyatriye gidip ilaç kullanan insanları görünce hayret ediyorum... insanlarımız çok sabırsız geliyor bana... Geçmişte keşke dediğim olmuşa da benim için önemli olan yaşadıklarımızdan ders çıkarmaktır... Benim için en ağır olay bence aklımı yitirmem çok şükür aklım yerinde gözüm görmese de.. devlet dairesinde hemen her yazışmayı yapabiliyorum programlar sayesinde.. aklımı yitirsem bu benim için zor olurdu .. ama çok şükür diyorum... son zamanlarda canımı sıkan ve beni stresli yapan sadece annemin rahatsızlığı..."*

4. Katılımcı (İşçi Adam- İ.A.): *"geleceğe ilişkin ümitsiz değilim belki tıp çok ilerler veya Allah yardım eder de tekrar yürüyebilirim çıkmadık canlar ümit kesilmez be hocam... Hiç bir*

zaman Allah'ım canımı al da kurtulayım hiç demedim... uzun vadeli bir hedefim yok çocuklarım için iyi bir gelecek görmeyi isterim tabii... geçmişte keşke okusam da adam olsam diyorum şimdi çocuklarım okusun isterim... ben biraz haşarı idim maalesef okumayıp köyden kaçtım gittim keşke okusaydım ama biraz da aklım çok basmıyordu.. Benim için en iyi iş işçilikti... kul yazısını görecekmış demek ki benim de yazım bu... sakat kaldıktan sonra da önce de dini düşüncemde fark görmüyorum.. hastaneye gittiğimde benden daha ağır yatalak hatta hiç konuşamayan insanları görünce çok şükrettim ve yine şükrediyorum.."

5. Katılımcı (Süper Sevimli- S.S.): *"ümitsiz değilim çünkü bir ihtimal bacaklarımdaki sinir siteminde geri canlanma olabilirmiş bunu doktorların bazılarından duydum bunun için spora gidiyorum bazı egzersizleri yapıyorum Allah'tan ümit kesilmez... Uzun vadeli hedefim var.. yüksek lisans yapmak, iş sahibi olmak, iyi bir şiir kitabımın olması... sakat olmadan önce dini duygularım çok azdı ve biraz da haşreydim sadece cumaya giderdim ama bazı arkadaş grupları ile bazı haylazlıklarım olurdu.. bu olaydan sonra başlangıçta hayata küstüm Allah'a neden ben diye çok sitem ettim... aileme özellikle babama darıldığım oldu ama zamanla kendimi aştığımı düşünüyorum 12 kurstan belge aldım üniversiteye gitmek isteyen bazı öğrencilere yardımcı oldum... 2009'da Ö. Özdoğan hocamla tanışınca daha da kendimi iyi hissettim onun bazı tavsiyeleri beni daha da geliştirdi... Hayatta keşke dediğim sadece 2003 yılında bir kızın aynı hastalıktan ozon tedavisi ile iyi olduğunu öğrenince ameliyat olmasaydım keşke diye çok dedim .."*

6. Katılımcı (Akasya A. -A.A.): *"geleceğe bakışım sadece çocuğum için değil tüm vatanımın geleceğinin iyi olmasını istiyorum ülkem adına geleceğin iyi olması benim gelecekte beklentim tabii oğlumun tamamen iyileşmesini onun iyi bir geleceğini de isterim... eskiden iyi bir idareci olmayı isterdim ama şimdi bile öyle bir şey için hırsım yok... oğlumun hastalığını duyunca başımdan kaynar sular dökülmüş gibi oldum ama hiç isyan etmedim çünkü bu kaderi ilahi diyorum.. dini düşüncelerim sadece bu olaydan dolayı değil de sanki yaşımdan ve kendi hayatımdan dolayı artmış gibi düşünüyorum... Geçmişte akademik hayatımda keşke biraz daha sabırlı ve gayretli olsaydım daha iyi olurdu dediğim olmuştur... oğlumun hastalığı için hastaneye gittiğimizde yemek borusu yanmış birini görünce çok şükür dediğim oldu elbette oğlumdan daha ağır vakalar vardı diye kendimde güç bulmaya başlamıştım mevcut durumu kabullenmişim...."*

7. Katılımcı (Canlı Çiçek- C.Ç.): *"Ailemin ve sevdiğilerimin kıymetimi anladım. Bir başkasının yaşamasını istemem çünkü yaşadığım acı çok büyük bir acıydı bir başkasının yaşamasını istemem. uzun vadeli hedeflerim yok çünkü her şey anlamsız geliyor. Bu musibet gelmeden öncesinde ölümün bana veya aileme geleceğini düşünmüyordum sonra ise ölümün var olduğunu ve kaçınılmaz olduğunu gördüm. Farklılıklar var evet şimdi ailemi kaybetmekten daha çok kokuyorum. Babam öldüğünde bu dünyanın geçici olduğunu anlamış oldum Allah'a daha da yaklaştım sanki olaylar karşısında daha da duyarlaştım. Evet illaki oluyor. Tam hatırlamıyorum ama bazen keşke şunu demeseydim çok acele etmeseydim şöyle yapsam daha iyi olurdu diyorum. Evet düşündüm ailemi başka sevdiğilerimi değer verdiğim insanların başına bir şeyler gelebilir. Onların kıymetlerini anladım. Babamın ölümden başka akrabalarımın da çok acı olduğunu yaşadıklarımı gördüm".*

3. Katılımcıların Kişilik Özellikleri ve Genel Tavrı ile İlgili Sorular: *"Kişiliğinizi nasıl tanımlarsınız? Birinden bir şey yapılmasını istediğinizde hemen olmasını ister misiniz? " Ayrıca katılımcıların kişiliklerinin tez canlı mı sıklı mı? Yoksa tahammülsüz mü hoşgörülü*

mü? Yoksa çabuk küsen veya çabuk darılan biri mi? Bu sorulara katılımcılar aşağıdaki şu cevapları vermişlerdir:

1. Katılımcı (Güldüren Dost- G.D.): *"Eşcinsel olmamdan dolayı daha duygusalım.. Birinden bir şey istediğimde onun olmasını isterim ama daha çok ailem yani annem babamdan bir şey istediğimde olmazsa çok ama çok kızarım onlar da bunu bildiği için bana itiraz etmezler artık çünkü eşcinsel olmamda onların etkisi olduğunu bilirler... Eskisi kadar hoş görülme değilim sanki bunda biraz da içimde yaşadığım sıkıntıları paylaşacak sadece ailemin olması çünkü beni sadece ailem anlıyor... bazen kendimi çok tahammülkar olduğumu da düşünüyorum çünkü bazı arkadaşlarım sevgililerinden ayrılmış çok üzülüyorlar ben bunu anlayamıyorum ben ise Allah'ın yasakladığı fiili işlememek için ömür boyu evlenemeyeceğim o halde bunlara ne oluyor diyorum onları görünce kendimi daha tahammülkar görüyorum... çabuk küsen bir tarafım da olmaz.."*

2. Katılımcı (Bıyıklı Erkek- B.E.): *"Öz güvenim yok çok kırılma biriyim, duygusalımdır, kısmen çabuk küserim. Birinden bir şeyi istediğimde hemen olmasını isterim olmadığında da kısmen bunu takmam. Dürüst ve adilim kindar değilim benden özür dilendi mi hemen kinim biter. Ancak bana bunları yapanları elime güç geçse ceza vermek isterim ama af dilerlerse affedebilirim. Altıncı hislerim kuvvetlidir".*

3. Katılımcı (Narin Çiçek- N.Ç.): *"Bana kötülük yapana ilk önce çok kızarım ama bana kötülük yapana gücüm yetse de karşılık vermeyi hiç düşünmedim. O doktoru bile Allah'a havale ettim... Bu yüzden kinci değilim hayat felsefem canı yanan sabretsin can yakan canının yanmasını beklesin. Ne Allah'a ne de kadere kızgınlığım oldu... Birinden bir istediğimde yapmayınca hiç karşılık vermem hatta çalıştığım yerde çaycıdan bir çok kez çay isterim getirmez istesem onu müdüre şikâyet ederim ama hiç etmedim hatta arkadaşlar bile çay getirmediği için şikâyeti tavsiye ettiler ama etmedim. duygusal biriyim bazen geceleri ağladığım olurdu ancak özellikle annemin rahatsızlığından dolayı son iki üç aydır başkaları yanında ağladığım oldu..."*

4. Katılımcı (İşçi Adam- İ.A.): *"Çok şen şakrak bir insandım düştükten sonra eskisi kadar olmasam da şen şakrak şakacı kişiliğim hala var. Sakat kaldıktan üç ay sonra abimle hastaneye gittiğimizde abim ağlamaya başlayınca bile şaka yolu ile onu ben teselli ettim. Tez canlı olduğumu zannetmiyorum ancak sakat kaldıktan sonra eşim veya çocuklarımdan bir şey istediğimde hemen yapılmayınca burukluk hissediyorum... kızmıyorum ama üzülüyorum.. bir de beni ziyarete gelen akrabalarımın bazılarını görünce duygulanıyorum.. ama bu Allah'tan beni yanlışlıkla arabaya koyan arkadaşlarıma kızgın değilim onlar yapması gerekeni yaptıklarını benim için yaptılar, bu kader buna katlanmak gerek belki ileride ayaklarım geri düzeler diye ümit kesmiyorum... Kuran okumam yok keşke gayret göstersem de öğrensem oturduğum yerde okurum ama kafam da almıyor".*

5. Katılımcı (Süper Sevimli- S.S.): *"Çok duygusalım musibet öncesi de öyleydim.. 2011'den önce çok tez canlıydım şimdi ise susma orucu tutarım hocamın tavsiyesi ile.. önceden durmadan çok konuşan konuşmayı isteyen biriydim.. duygusalım ama duygularım da hakimim olmasını bilirim... bir insanı sevindirmeyi çok severim onun için şiir yazmayı çok severim o kişi için... birine bir şey vermek istediğimde aslında kendimi çok huzurlu hissediyorum... birinden bir şey istediğimde hemen olmasını isteyen bir halim artık yok.."*

6. Katılımcı (Akasya A. - A.A.): *"Kişiliğimi tahammülkar biri olarak tanımlarım. Birinden bir şey istediğimde yapılmazsa tepki koymam. Hatta eşimden veya çocuklarımdan bir şey istediğimde yapılmazsa içime atarım bir şey demem. Ancak o tahammülkarlığım oğlumun hastalığından sonra ölü veya yaralı görmeye tahammül etmem azaldı. Çok duygusal bir özelliğim vardır. Asistanlığım sırasında bana kötü muamele edenlere de hoş görülüyordum hatırlıyorum"*

7. Katılımcı (Canlı Çiçek- C.Ç.): *"Kişiliğim duygusal, kırılgan ve içe dönük. Her ikisi de yani hem tahammülkarım hem de tez canlıyım yerine göre.. İçimde olanları dışarı yansıtmamaya çalışırım. Birinden bir şey istediğimde hemen olmasını isteyen bir yapım var ancak bazı durumlarda beklemesini bilirim"*.

Tartışma

Araştırmaya katılan katılımcıların yaşadıkları olaylara karşı sergiledikleri sabır tutumunun farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılık sadece bireylerden değil yaşanan ağır olayların yapısından da kaynaklanmaktadır. Çünkü ilk iki katılımcı G.A. ile B.E. hala eşcinsellikle mücadele etmekte ve eş cinselliğin acısını çekmektedirler. Aynı şekilde gözü görmeyen N.Ç. ile sakat kalan S.S. ve İ.A. hala yaşadıklarıyla başa çıkmakta ancak olayın ilk şok etkisini atlattığı gözükmektedirler. Katılımcı A.A.'da ise çocuğu ameliyat olduktan sonra iyileşmeye başladığı için yaşadığı olayın etkisi azalmıştır. Bu yüzden eş cinsellekle ilgili diğer vakalar aynı şekilde ele alınmamalıdır. Eş cinsellekle mücadele eden katılımcılar G.A. ve B.E. eş cinsel olduğunu öğrendiklerinde bu vaka yavaş yavaş metanet sınırlarını zorlamakta olduğunu anlamaktayız. Ergenlik çağına girdikleri dönemde eş cinsel olduklarını yurttan kalırken öğrenen G.A. ve B.E. diğer erkeklerden farklı bir cinsel bedene sahip olmak gittikçe zorlaşmakta olduğu için intihar teşebbüslerini yaşamışlar. Diğer katılımcılar ise zor ve ağır bir vaka ile aniden karşılaşınca bu ilk şok için intihar veya kendi vücuduna zarar vermeyi düşünmedikleri anlaşılmaktadır. Eş cinsellekle mücadele bireyin içinde yaşanır olup bireye destek verecek hem dini hem de sosyal dışsal güçlendiriciler yani Idler'in (1987) ifadesi ile sosyal sargınlık (social cohesiveness) durumu çok azdır. Bu durum G.A.'nın eş cinsel olma özelliğini bir tek ailesinin bildiği ve sadece ailesinin ona destek olacağını belirtmesinden anlaşılmaktadır. Aynı şekilde başına gelenlerde babasının yanlış tutumu ve babasının babalık vazifesini yerine getirmemesi B.E.'nin metanetini azaltmaktadır. G.A.'nın farabi ile ailesinin yanında okumak istemesi B.E.'nin bıyıklı bir erkek olmasını istemesi sabrın duygusal yönünü ile ilişkili olan metanet duygusunun kuvvetlenmesine yönelik bir istektir.

G.A. ve B.E. musibet anında aslında eşcinsel olmalarını asla kabul etmemişler bunun için Allah'a hep sitemkâr hatta isyankâr olma durumları olmuştur. G.A. şuan bile bu durumu sorgulayan "...şuan bile canımı Allah alsada kurtulsam..." ifadeleri kullandığı görülmüştür. Bu durum G.A. ve B.E.'nin aslında eş cinselliği kabullenemediklerini göstermektedir. Sabırda bir kabullenişin olması başa çıkmayı kolaylaştırır ancak böyle bir durum G.A. ve B.E.'de kabulleniş değil tahammül durumu görülmektedir. Onlar eş cinsellekle yaşamaya tahammül etmektedirler. Ancak G.A. ve B.E. için her şey olumsuz değildir. Özellikle G.A.'nın çift cinsiyetli olmanın bazı avantajlarını fark etmiş olması eş cinsellekle yaşamayı kabullenişin yavaş da olsa artma eğiliminde olduğunu göstermektedir. G.A. çok güzel enstrümanlar çaldığını, çok güzel yemek yaptığını ve çok güzel Arap makamında Kur'an okuduğunu ve bunların çift cinsiyetin getirdiği avantajları olarak belirtmektedir. Aynı şekilde B.E. de lise de çok çalışkan bir öğrenci olduğunu ve bazı öğretmenlerin kendisini hep örnek bir öğrenci olarak

gösterdiğinden ve hatta okul birincisi olduğunda bahseder. Ancak B.E. başa çıkması gereken ikinci bir problemi daha ortaya çıktığı için yani AİDS hatası olduğu için geleceğe ilişkin biraz daha ümitsiz bakmaktadır.

G.A. ve B.E.'nin kişisel özellikleri ve genel tavırları ile ilgili söylenecek şey ikisinin de çok duygusal ve ümitlerinin az olmasıdır. Ayrıca ikisi de birden bir şey istediklerinde hemen olmasını isteyen bir yapıya sahipler. G.A. ailesinden istediği şeyin gerçekleşmesini istediğinde gerçekleşmeyince kızıp tepki verebilecekken B.E. ise ailesine karşı daha hoş görülü, çok adil, kendisine kötülük yapanları özür dilediklerinde bile affedebileceğini söylemektedir. B.E.'nin bu kadar geniş bir hoş görüye sahip olmasını ölümcül hastalığına bağlayabiliriz. G.A. ölümcül bir hastalıkla mücadele etmemekte olup sadece eş cinsellikle başa çıkmaya çalışmaktadır. Bu yüzden G.A. daha ağır bir olay ile karşılaşınca nasıl başa çıkabileceğini düşünmek bile istememektedir.

Diğer katılımcılara gelince, örneğin N.Ç. doktora hakkını helal etmiyor ama bu yapılanları bir takdir-i ilahi olarak gördüğünden olayı kabullenmekte olduğu anlaşılıyor. Ayrıca N.Ç. gözü görmese de başka yetenekleri ile hayata tutunmuş hatta memur olmuş ve gelecekle ilgili olarak ümitli bir şekilde konuşmaktadır. N.Ç.'nin en çok korktuğu şeylerden biri şuan için annesinin ölümüdür. Ancak N.Ç. bu durumu da rahatlıkla karşılayacak bir potansiyele sahip olduğunu görmekteyiz. Çünkü N.Ç. gözü görmediği halde psikiyatrye gidip ilaç bile kullanmadım demektedir. Aklının şuurunun yerinde olması N.Ç. için çok önemli bir şeydir. Ayrıca hemen hemen her yazışmayı devlet dairesinde yapabilen N.Ç. başına gelenlerden şu ana kadar ne Allah'a ne de kadere kızgın olmuştur. N.Ç. yaşadığı olayları sadece pasif olarak kabullenme durumunda değil aynı zaman da hayatta kaybettiği şeylerin yerine başka şeyler koyma uğraşındadır. Bu durum N.Ç.'nin başa çıkma açısından sabrın davranışsal boyutuna geçtiğini göstermektedir. Zira N.Ç. ikinci bir üniversiteyi okumakta ve gözünün kaybını bahane edip hayata küsmemektedir.

N.Ç.'nin düşüncelerine benzer olan İ.A. da yaşadığı olayları kabullenmiş ve geleceğe ümitli bakabilen bir kişidir. Yaşadıklarından kimseye kızgın olmayan İ.A. hiç bir zaman "Allah'ım canımı al da kurtulayım" dememiştir. Uzun vadeli bir hedefinin olmadığını söyleyen İ.A. kaybettiği ayaklarının yerine başka bir şeyleri koymaya çalışmak adına sabrın davranışsal boyutunu yaşamasa da duygusal olarak sabredip metanet göstermektedir. İ.A. potansiyel olarak tez canlı olmaması, ümitsiz bir kişiliğe sahip olamaması ve başına gelenleri kader-i ilahi olarak görmesi İ.A.'nın başına gelenlere sabretmesini desteklemiş gözükmektedir.

Başlangıçta ailesine ve doktorlara kızan hayata küsen ama daha sonra ümitli ve hayat dolu S.S. de sabrın duygusal boyutunu yani ilk şokunu aşmış ve uzun vadeli hedefleri olan biridir. Hatta S.S. bu musibetin kendisi için bazı yararlar getirdiğinden de bahsetmektedir. Başlangıçta sakatlık durumunu kabullenememiş ve Allah'a, ailesine sitem etmiş ancak daha sonra sakatlıkla yaşamayı becerebilmiş biridir. Birçok kurstan sertifika alması ve bir gün iyileşme ümidi ile spora gitmesi S.S.'nin sakatlığa olumsuz olarak tahammül etmediğini gösterir. Bu yüzden N.Ç. gibi S.S. de aslında sakatlığa sadece duygusal değil davranışsal açıdan da sabır göstermektedir.

Oğlu milyonda dört ihtimali olan bir hastalığa yakalanan A.A.'nın bu musibetle olumlu bir şekilde başa çıkarak sabrettiği görülmektedir. Başlangıçta şok geçiren A.A. ne etrafa ne de kendine bir zarar vermiştir. Allah'a ve kadere veya her hangi bir dış etkiye karşı bir suçlayıcı

halde olmamıştır. Bu olayın tamamen takdir-i ilahi olduğunu ve buna karşı yine de şükrettiğini dile getirmektedir. Oğlu başarılı bir ameliyatla sağlığına gün ve gün kavuştuğunu belirten A.A. kendi oğlundan daha ağır vakaları hastanede görünce şükrederek bu musibete karşı direnci artmıştır. Oğlunun hastalığından dolayı hayata küsmeyip çalışmalarına devam eden A.A. kendini sabırlı ve duygusal biri olarak betimlemektedir. Geleceğe dair bakışı sadece kendi oğlu için değil tüm vatani ve ülkesi için iyi bir geleceğin olmasını dilemesi de aslında başa çıktığı musibeti aşabildiği ve pro-sosyal yani özgeci davranışlarda bulunabileceği anlamına gelmektedir. A.A. oğlunun yaşadığı ağır olay ile aktif bir sabır örneği göstererek başa çıktığı anlaşılmaktadır.

Genç yaşta babasını kaybeden C.Ç. ise başlangıçta bu duruma tahammül gösterememiş ancak zamanla acıyı ve sıkıntıyı içine atmaya başlamıştır. C.Ç.'nin bu durumu genç olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü birçok kişi genç yaşta anne babasını kaybedip madden ve manen sıkıntılı günler geçirebilir. Ancak C.Ç.'nin yaşadığı sıkıntı taze olduğu için zamanla bu durumla başa çıkıp sabrın sadece duygusal boyutuna değil davranışsal boyutuna da geçecektir. C.Ç.'nin babasının ölümünden dolayı bu musibet niye bana diye sorgulamaları olmuş ve gelecekle ilgili her şeyin artık anlamsız olduğundan bahsettiği görülmektedir. Bundan dolayı C.Ç. babasının ölümüne tahammül etmektedir. Ancak babasının ölümü ile sevdiklerinin kıymetini anlayan C.Ç. zamanla bu sıkıntı ile olumlu olarak başa çıkarsa sabrın davranışsal boyutlarına da ulaşabilir gözükmektedir. Çünkü duygusal, içe dönük ve yerine göre tahammül eden yerine göre ise tez canlı bir kişiliğe sahip olan C.Ç. babasının ölümünden daha ağır olaylarla karşılaşabileceğini düşündüğü için potansiyel sabra sahiptir.

Dert, sıkıntı ile ilgili birçok atasözleri vardır. Konu ile ilgili olarak en dikkat çekici olanı "derdini söylemeyen derman bulamaz" atasözüdür. Eş cinsellikle başa çıkan katılımcılar ile diğer katılımcılar arasındaki en bariz fark hem dinin hem ailevi-sosyal grup ortamının bireye sağladığı -Festinger ve diğ. (1950)'nin ifadesi ile- sargınlık durumunun daha az olmasıdır. Eş cinsel olan katılımcılar başına gelen eş cinsellik durumu ile başa çıkmada hem dini hem de sosyal ortamdan destek bulmada zorlanmaktadırlar. Kıracı'n (2013) eşcinseller üzerinde yaptığı çalışmaya göre de dindarlık düzeyi arttıkça eşcinsellerin cinsel yönelim kabul düzeyleri, sosyal çevreye açılımları, psikolojik sağlık düzeyleri ve anlam duyguları azalmaktadır. Diğer katılımcıların hayata tutunmalarında en önemli düşünce başlarına gelenlerin Allah'tan veya kader-i ilahiden olmasıdır. Diğer katılımcıların sıkıntılarla başa çıkmada dini ve sosyal bir destek bulmada sıkıntı çekmedikleri görülmektedir. Bu durum da bireylerin sabır etmelerini daha çok kolaylaştırmaktadır. Birey başına gelen olaya böyle baktığı zaman sıkıntıyı olumlu bir şekilde kabullenebilir daha sonra psikolojik olarak telafi etme girişimine koyulabilir. Eşcinsel vakaya sahip katılımcılar eş cinsel olmalarını olumsuz olarak kabullenmişler yani bu olaya karşı olumsuz tahammül etmektedirler. Ayrıca eşcinsel katılımcılar aslında olumsuz bir şekilde pasif sabır içinde yer almaktadırlar. Aynı şekilde inşaattan düşüp sakat kalan İ.A. ve babası ölen C.Ç. de olumlu pasif bir sabır sergilemektedir. Çünkü bu katılımcıların kaybettiklerinin yerine başka şeyler koyma ya da hayatta geleceğe dair bir hedefinin olmaması bu kişileri pasif sabra itmektir. Fakat diğer katılımcıların böyle bir durumları görünmemektedir. Gözleri görmeyen N.Ç. hala hayata küsmemiş ve bazı hedeflere ulaşmak için çabalamaktadır. Aynı şekilde S.S. ve A.D. de geleceğe dair ümitli bir bekleyiş ve bazı hedeflere ulaşma azmi görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Başa çıkma değeri açısından sabır üzerine yapılan bu çalışmaya yaşları 17 ile 46 arasında değişen yedi kişi katılmıştır. Yaşadıkları olay genellikle sıradan basit olaylar olmadığı için bu insanların zor ve sıkıntılı olaylar karşısında nasıl mücadele ettiklerini anlamak için yarı yapılandırılmış mülakat formu oluşturulmuştur. Mülakat formundaki sorular üç kısma ayrılmıştır. Birinci kısım sorular musibet anında neler yaşandığına dair anlamlandırmalar, ikinci kısım musibet öncesi ve sonrasına dair anlamlandırmalar ve son olarak ise katılımcıların kişilik özellikleri ve genel tavırları ile ilgilidir. Mülakata katılanların izni dahilinde sesleri kayıt altına alınmıştır. Yeri geldikçe bazı konuları açıklığa kavuşturmak için mülakat formu dışında başka sorular da sorulmuştur. Gizliliği korumak amacı ile katılımcıların her birine rumuz verilmiştir.

Katılımcılardan eşcinsellikle başa çıkan G.A. ve B.E. sabır açısından pasif sabır içinde oldukları ve eşcinselliğe olumsuz da olsa tahammül etmek zorunda oldukları anlaşılmaktadır. Eşcinselliği asla kabullenmedikleri anlaşılan G.A. ve B.E. için hem dini hem de ailevi-sosyal ortamlar tarafından sargınlık elde edemedikleri anlaşılmaktadır. Bu durum onların eşcinsellikle aktif sabır içinde başa çıkmalarını engellemektedir. İlk yetişkinlik döneminde olan bu bireylerin belki ileri yaş dönemlerinde eşcinsellikle aktif sabır içinde başa çıkmaları sağlanabilir. Bu bireylerin iyi bir psikolojik danışmanlık hizmetleri alarak kendilerine öz güven ve ümit sağlanabilir. İleride iyi bir aile kurmaları belki mümkün olabilir.

Diğer katılımcılardan yaşı en küçük olan ve babasını yeni kaybetmenin acısını yaşayan C.Ç. şuanda pasif sabır içinde olup geleceğe dair bir gayesi ve ümidi olmadığı için yaşadığı acıyı başka bir şeyle telafi edip aktif sabır içinde olmasa da sosyal ve dini açıdan sargınlık sağlanabilir. Böylece aktif sabır içinde babasının ölümü ile başa çıkması sağlanabilir. Hayata dair yeniden anlamlandırmaları ve hedefleri olabilir.

Katılımcılar içinde en dikkat çekenini sekiz yaşında gözlerini kaybeden N.Ç.'dir. Gözlerini kaybettiği halde hayata küsmemiş, Allah'ı veya kaderi sorgulamamış ve gözlerini kaybetmesini başka şeylerle telafi etmeye çalışmıştır. Annesinin desteği ile çalışarak memur olan ve ikinci üniversiteyi okuyan N.Ç.'nin şuan ki sıkıntısı annesinin kanser olup yatalak olmasıdır. Ancak kişilik özelliklerinden dolayı N.Ç. bu sıkıntıyı da atlatacak potansiyel sabra sahip görünmektedir.

İnşaattan düşerek sakat kalan İ.A. da yaşadığı olayı kabullenmiş gözükmekte olup herhangi bir şekilde isyan veya hayata küskünlüğü bulunmamaktadır. Ümit içinde bekleyen iyileşmeyi düşünen ve yaşadıklarını kader-i ilahi olarak gören İ.A. kendisi için bir yaşam hedefi olmasa da çocuklarının daha iyi bir eğitim alarak yaşamalarını görmek istemesi aslında yaşadıkları kayıpların telafisi gibi kendisine gelmektedir. Potansiyel anlamda sabır gösterebilecek olduğu kişilik yapısından da belli olan İ.A.'nın başka büyük sıkıntılarla da başa çıkabileceği anlaşılmaktadır. Bu yüzden aktif sabır halinde olmasa da İ.A. olumlu olarak kabulleniş içerisinde önceden yaşadığı sıkıntıyla başa çıkmaktadır.

Katılımcılar içinde en yaşlı olan A.A. ise oğlu ameliyat sonrası gittikçe düzelmektedir. A.A. oğlunun başına gelen sıkıntı ile güzel ve olumlu bir şekilde başa çıktığı anlaşılmaktadır. Sıkıntı anında hayata veya kadere küsmediği anlaşılmaktadır. Oğlunun sıkıntısı sonucu aslında empati yapma yeteneği kazandığı anlaşılmaktadır. Çünkü yaşadığı sıkıntının bir

benzerinin başkasının yaşamamasını istemekle beraber vatanın ve devletin geleceğinin daha iyi olmasını arzulamaktadır. Bu onun hayata dair bakışında pro-sosyal davranışlar sergilemeye meyilli olduğu anlamına gelmektedir. Bu yüzden bu durum A.A.'nın aslında yaşadığı sıkıntı ile aktif sabır içinde başa çıktığını göstermektedir.

Bu konuda ileride yapılacak çalışmalara şu tavsiyelerde bulunulabilir: Bu çalışma nitel bir çalışma olup nicel yöntemle sabır üzerinde bir ölçek geliştirilip geniş kitleler üzerinde başa çıkma açısından sabra ilişkin çalışmalar yapılabilir. Yurt içinde şu ana kadar sabır üzerine geliştirilmiş bir ölçeğin olmadığı görülmektedir. Ayrıca sabır üzerinde yarı deney metodu kullanarak sabırla ilişkili geliştirilecek eğitim programları test edilebilir. Geliştirilen eğitim programları ile bireylerin olaylara karşı sergiledikleri pasif sabırları aktif hale getirilmeye çalışarak psikolojik danışmanlık hizmetlerine katkı sağlanabilir.

Kaynakça

- Ayten, A. (2012). *Tanrı'ya Sığınmak (Dini Başa Çıkma Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma)*. İst.: İz Yay.
- Bahadır, A. (2000). "Hayatın Anlam Kazanmasında Psiko-sosyal Faktörler ve Din", Selçuklu Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6, 185-230.
- Baltaş, A. ve Baltas, Z. (2001). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. İst: Remzi Kitabevi.
- Beck, U. (1992). *Risikogesellschaft: Auf dem Weg in Eineandere Moderne*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Bursevi, İ.H. (2011). *Muhtasar Ruh'ul-Beyaz Tefsiri*, İst.: Damla Yayınevi.
- Cirhinlioğlu, F.G. (2010). *Din Psikolojisi*, Ankara: Nobel Yay.
- Creswell, J. W. (1994). *Research Design: Qualitative and Quantitative Approaches*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Çantay, H. (1996). *Kur'an-ı Hakim ve Meali Kerim*. İstanbul: Risale Basın Yay.
- Çepni, S. (2005). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*, Trabzon: Üçyol Kültür Merkezi Yayınları.
- Doğan, M.(2015). *Dindarlık Sabır ve Psikolojik İyi Olma Hali Arasındaki İlişkiler*, (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniv. SOSBE.
- Durna, U. (2004). "Stres, A ve B Tipi Kişilik Yapısı ve Bunlar Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma", Celal Bayar Üniv. Yönetim ve Ekonomi Der., c. 11, s. 1, 191-206.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eryücel, S. (2013). "Yaşam Olayları ve Olumlu Dini Başa Çıkma", Mustafa Kemal Üniv. Sos. Bil. Enst. Dergisi, c. 10, s.23, 251-271.
- Eryücel, S. (2013). *Yaşam Olayları ve Dini Başa Çıkma*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniv.: Sos. Bil. Enst.
- Festinger, L, Schachter S, Back K. (1950). *Social Pressures in Informal Groups: A Study of Human Factors Inhousing*. New York: Harper Row.
- Frankl, V. (2014). *Hayatın Anlamı*, (çev. Veysel Ataman). İst.: Say Yay.

- Giddens, A. (1999). *Modernity and Self-identity, Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity.
- Guntrip, H. (2003). *Şizoid Görüngü Nesne İlişkileri ve Kendilik*. İstanbul: Metis Yay.
- Hood, R., Hill, P. C. ve Spilka, B. (2009). *The Psychology of Religion- An Empirical Approach*, (VI. Baskı), New York: Guilford Press.
- Hurwitz, B. Greenhalgh, T. ve Skultans, V. (2004). *Narratives of Displacement and Identity*. In: B. Hurwitz, T. Greenhalgh, V. Skultans (eds) *Narrative Research in Health and Illness*. Blackwell / BMJ Books, ss. 292 - 308
- Idler, E.L. (1987). *Religious Involvement and the Health of the Elderly: Some Hypotheses and An Initial Test*. *Social Forces*, 66, 226-238.
- İzutsu, T. (1997). *Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar*, (çev. Selahattin Ayaz). İst.:Pınar Yay.
- Karakurt, E. (2003). "Risk Toplumunda Birey", *İşgüç Dergisi*. c. 5(2), 5, no: 154.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Bilim Kitap Kırtasiye Yayınevi.
- Kıraç, F. (2013). *Eşcinsellikle İlgili Dini-Psikolojik Algular ve Maneviyat*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniv. Sos. Bil. Enst.
- Koenig, H.G. (2005). *Faith and Mental Health*. Philadelphia and London: Templaton Foundation Press.
- Kuş, E. (2009). *Nitel-Nicel Araştırma Teknikleri*. Ank.: Anı Yay.
- Küçükcan, T. ve Köse, A. (2006). *Doğal Afetler ve Din -Marmara Depremi Üzerine Psiko-Sosyal Bir İnceleme*. Ankara: TDV Yay.
- Labov, W. (1972). *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Lazarus, R. ve Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal and Coping*. New York: Springer Publishing Com.
- Lyons, J. A. (1991). "Strategiesfor Assessing the Potential for Positive Adjustment Following Trauma", *Journal of Traumatic Stress*, Vol: 4, No: 1, 1991, ss. 93-111.
- Moorhead, G. ve Griffin, R. W. (1992). *Organizational Behavior*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Özdoğan, Ö. (2005). *İsimsiz Hayatlar*. Ankara: Özden Öze.
- Özdoğan, Ö. (2006). *Mutluluğu Seçiyorum*. Ankara: Özden Öze.
- Pargament, K. I. (1999). "The Psychology of Religion and Spirituality? Yes and No". *International Journal for the Psychology of Religion*, 9, 3-16.
- Pargament, K. I. (2001). *The Psychology of Religion and Coping: Theory, Research, Practise*. New York: Guilford Pub.
- Rosmarin, D. ve Pargament, K I., and Krumnei, E.J. (2009). "Religious Coping Among Jews: Development and Initial Validation of the JCOPE". *Journal of Clinical Psychology*. 65(7), ss. 670-683.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 49 Mayıs – Haziran 2015

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

- Schnitker, S. A. (2010). *An Examination of Patience and Well-Being* (Dissertation Doctor of Philosophy in Psychology). California.
- Suğur, N. (2012). *Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, (ed.: Temmuz Gönç Ş.). Eskişehir: Açık Öğretim Yay.
- Sungur, Z. (2013). *Kendisiyle Yüzleşen Toplum: Risk Toplumu*, Sosyolojide Yakın Dönem Gelişmeler. Ankara: Saray Matbaacılık.
- Tarhan, N. (1998). "Stres ve Sabır", *Kur'an Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi*, c.1, s.5, ss. 44-47.
- Tarhan, N. (2007). *Mutluluk Psikolojisi- Stresi Mutluluğa Dönüştürmek*. İst.: Timaş Yay.
- TDK Türkçe Sözlük. (2005). Ankara.
- Yin, R. K. (2011). *Qualitative Research From Start to Finish*. New York: The Guilford Press (London).
- Zuhayli, V. (2005). *Tefsir'ul-Münir*. (ter. H. Arslan, vd.), II. Baskı, İst.: Bilimevi Yay.